

DOŽIVLJAJ RODITELJSKOG PRIHVAĆANJA/ODBACIVANJA U KONTEKSTU RAZLIČIH SOCIO-EKONOMSKIH UVJETA ODRASTANJA U PRIMARNOJ OBITELJI

SLAVICA BLAŽEKA KOKORIĆ, GORDANA BERC, MAJA LAKLIJA

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada

Primljeno: 12.03.2010.

Prihvaćeno: 27.06.2010.

Izvorni znanstveni rad

UDK: 314.6

Sažetak: U radu se pokušava pojasniti povezanost socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji s doživljajem roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u djetinjstvu. U anketnom istraživanju je sudjelovalo 564 studenata završnih godina 12 fakulteta sa Sveučilišta u Zagrebu. Podaci su prikupljeni temeljem retrospektivnog iskaza sudionika istraživanja. Cilj istraživanja je identificirati razlike u socio-ekonomskim uvjetima u obitelji i njihovu povezanost s doživljajem roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u djetinjstvu. Ujedno se želi utvrditi mogu li se pojedina socio-ekonomska obilježja primarne obitelji (materijalna situacija, obrazovanje oca/majke, broj djece u primarnoj obitelji, veličina mjesta stanovanja obitelji, važnosti religije u životu obitelji, zdravstvene poteškoće djeteta i/ili nekog od članova obitelji, preseljenje obitelji u novu sredinu) smatrati prediktorima doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja. U obradi podataka korištene su metode deskriptivne statistike, analize varijance, t-testa i hijerarhijske regresijske analize. Dobiveni rezultati pokazuju da su značajni prediktori za objašnjenje doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja: prisutnost zdravstvenih poteškoća djeteta i članova obitelj, materijalna situacija, broj djece u obitelji, obrazovanje roditelja te preseljenje obitelji. Varijable obiteljske religioznosti i veličine mjesta nisu se pokazale značajnima. Rezultati ukazuju na potencijalne rizike koji proizlaze iz socio-ekonomskih uvjeta u obitelji, a povezani su s većim doživljajem roditeljskog odbacivanja kod djece. Podaci upućuju na prepoznavanje nekih od ključnih problema na koje bi trebalo usmjeriti buduće programe osnaživanja roditelja za kvalitetno roditeljstvo.

Ključne riječi: doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja, socio-ekonomski uvjeti, primarna obitelj

UVOD

Roditeljstvo se u psihologiji najčešće istraživalo i definiralo sa svrhom određivanja mogućih povoljnih i nepovoljnih roditeljskih utjecaja na djetetove razvojne ishode (Durkin, Hewstone i Stroebe, 2003). Suvremeno gledanje na obiteljske odnose i roditeljstvo uzima u obzir važnost međusobnog utjecaja djeteta, roditelja i šire socijalne okoline. Jedna od važnih teorija koja nastoji obuhvatiti i pojasniti djelovanje navedenih čimbenika na obiteljsko funkcioniranje je ekološka teorija (Bronfenbrenner, 1979). Iz perspektive ekološke teorije, socijalna ekologija osobe sastoji se od koncentričnih međusobno povezanih područja ili sustava, koji se mogu podijeliti na četiri razine: ontogenetska razina, mikrosustav, egzosustav i makrosustav (Belsky, Lerner i Spanier, 1984). Sve navedene razine sustava djeluju na oblikovanje ukupnog funkcioniranja obitelji, a

time i na kvalitetu odnosa roditelj-dijete. Utjecaji iz socijalnog okruženja kojima je dijete izloženo u prvom godinu života, a posebno iz primarne obitelji, imaju ključnu ulogu u razvojnim ishodima djeteta. Djetetov doživljaj okoline i slika o sebi uvelike ovisi o kvaliteti funkcioniranja njegove obitelji, pri čemu su presudne rane poruke koje dijete prima od roditelja tijekom primarne socijalizacije (Janković, Laklija i Blažeka Kokorić, 2008). Istraživanja koja su krajem dvadesetog stoljeća bila usmjerena na proučavanje ranih odnosa roditelja i djeteta, otkrivaju da u ostvarivanju odnosa roditelj-dijete glavnu ulogu ima kvaliteta roditeljskog odgovora na djetetove signale (Durkin, Hewstone i Stroebe, 2003; Jovančević, 2008). Pri tome je zapaženo da se djeca koja dobivaju toplinu, njegujuću skrb i roditeljski odgovor pun razumijevanja, osjećaju sigurno i zbrinuto. Važnost uočavanja i prepoznavanja signala djeteta te pružanja adekvatnog roditeljskog odgo-

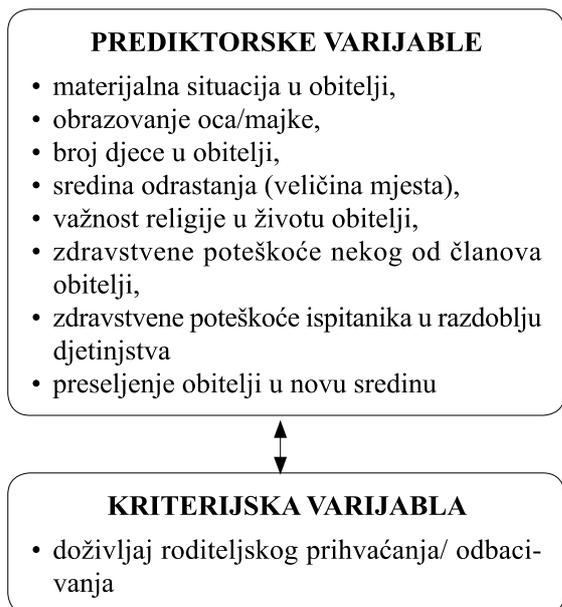
vora na te signale, središnji je dio koncepta teorije privrženosti između roditelja i djeteta (Bowlby, 1982). O važnosti kvalitetne afektivne veze između roditelja i djeteta također govori Rohnerova teorija roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja (1984). Ona naglašava da je doživljaj prihvaćenosti i voljenosti od roditelja značajna odrednica razvojnih ishoda djeteta. Koncept roditeljskog prihvaćanja i odbacivanja važan je s aspekta određivanja stila roditeljstva (Rohner i Britner, 2002). Ta je dimenzija roditeljstva s jedne strane definirana roditeljskom ljubavlju, toplinom, privrženošću, podrškom, brigom, te njegovanjem, a s druge strane njihovom nedostatnošću ili izostankom u roditeljskim postupcima, odnosno roditeljskim odbacivanjem djeteta. Međukulturalna istraživanja pokazuju da djeca širom svijeta doživljavaju roditeljsko odbacivanje kao: a) hladnoću i nesenzibiliziranost za potrebe djeteta; b) neprijateljstvo i agresivnost; c) indiferentnost i zanemarivanje te d) nediferencirano odbijanje, pod kojim se podrazumijeva osjećaj nevoljenosti, neželjenosti bez objektivnih indikatora koji bi ukazivali na roditeljsku hladnoću, agresivnost i/ili zanemarivanje (Rohner i Britner, 2002). Djeca koja sebe doživljavaju odbačenima od strane roditelja prema Rohnerovoj teoriji u značajno su većem riziku od djece koja se percipiraju prihvaćenom, da budu neprijateljski raspoložena prema ostalima, da imaju problema s kontrolom bijesa i agresije, da budu ovisna o okolini ili „obrambeno nezavisna“, nižeg samopoštovanja, emocionalno nezrela i nestabilna te negativnog pogleda na svijet (Rohner i Britner, 2002). Svi ti problemi imaju utjecaj na mentalno zdravlje djeteta, a kasnije mladog odraslog čovjeka pa i roditelja. Na važnost adekvatnog roditeljskog odgovora na djetetove potrebe upućuju i mnogi drugi autori. Primjerice Cleaver (2004) navodi da adekvatan roditeljski odgovor na razvojne potrebe djeteta podrazumijeva sljedeće: pružiti djetetu primarnu skrb kojom se osiguravaju bazične potrebe za zdravi razvoj djeteta, osigurati mu sigurnost u vlastitom domu i izvan njega, pružiti mu emocionalnu toplinu te stimulaciju djetetovih razvojnih potencijala sukladno njegovoj dobi i mogućnostima. Danas postoji značajan broj istraživanja koja nastoje identificirati različite faktore koji određuju kapacitete roditelja za odgovornu skrb o djetetu i zadovoljavanje njegovih razvojnih potreba. Ona pokazuju da stavovi o roditeljstvu, percepcija

djeteta, fizičko i mentalno zdravlje roditelja, njegove kognitivne sposobnosti (učenje i rasuđivanje), zloraba sredstava ovisnosti te povijest nasilja u obitelji, imaju bitan utjecaj na roditeljski kapacitet (Torquati, 2002; Aldridge i Becker, 2003). Isto tako primijećeno je da su negativne promjene u roditeljstvu (smanjen stupanj emocionalne topline, potpore, tolerancije, češće kažnjavanje i kritiziranje djeteta) česta pojava u obiteljima koje se suočavaju s različitim socio-ekonomskim stresorima. Rezultati istraživanja Congera i suradnika (1994) upozoravaju da socio-ekonomske teškoće razaraju integritet obitelji i smanjuju kvalitetu roditeljstva. Nagle promjene obiteljskih prilika (rastava braka, pojava kronične fizičke ili psihičke bolesti člana obitelji, promjena mjesta stanovanja, gubitak posla ili izloženost roditelja drugim snažnim izvorima stresa) predstavljaju krizne obiteljske situacije koje mogu dovesti do promjene razine osjetljivosti i dostupnosti roditelja (Brannen, 1996; Buljan Flander, 2001; Wilson i dr., 2008) te kao takve znatno utječu i na djetetovu sigurnost (Bujišić, 2005). U vrijeme krize i obiteljskih promjena doživljaj roditeljskog prihvaćanja, topline i ljubavi izuzetno je bitan za uspješno suočavanje djece s promjenama. Općenito, u svim situacijama u kojima su roditelji opterećeni emocionalnim i bihevioralnim poteškoćama, za prevladavanje nastalih rizika u obitelji važan je razvoj mreže podrške u socijalnom okruženju. U provođenju adekvatne podrške obiteljima značajno je prepoznati specifične situacije i okolnosti u kojima roditelji mogu imati poteškoća u zadovoljavanju djetetovih potreba ili nisu u mogućnosti adekvatno odgovoriti na njih. Kako dosadašnja istraživanja kod nas nisu bila usmjerena specifično na analizu povezanosti između određenih socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji s doživljajem roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u djetinjstvu, u ovom istraživanju postavljeni su **sljedeći ciljevi**:

- 1) Utvrditi postoje li razlike u doživljaju prihvaćanja/odbacivanja od majke i oca vezano uz: materijalnu situaciju u obitelji, obrazovanje oca i majke, broj djece u obitelji, sredinu odrastanja (veličinu mjesta obitavanja obitelji), važnost religije u životu obitelji, zdravstvene poteškoće djeteta i/ili drugih članova obitelji i preseljenje obitelji u novu sredinu.

- 2) Utvrditi može li se doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja predvidjeti na temelju navedenih socio-ekonomskih obilježja obitelji ispitanika.

Slika 1. Model istraživanja povezanosti socio-ekonomskih obilježja primarne obitelji s doživljajem roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja

Model korišten u ovom istraživanju temelji se na promatranju doprinosa socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji kao činitelja rizika ili zaštite u objašnjenju doživljaja prihvaćenosti/odbacivanja od strane oca i majke u djetinjstvu. Kako je vidljivo iz slike 1 ostale kontekstualne varijable s aspekta pojedinac, lokalna zajednica i šire društvo nisu predmetom ovog istraživanja.

U skladu s definiranim istraživačkim ciljevima i dosadašnjim istraživačkim nalazima postavljene su sljedeće **hipoteze istraživanja**:

- 1) Očekuje se postojanje značajnih razlika u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja ovisno o različitim socio-ekonomskim uvjetima odrastanja, na način da će niži stupanj roditeljske topline/prihvaćanja izražavati osobe koje su odrastale u obiteljima s lošijim materijalnim uvjetima i nižim obrazovnim

statusom roditelja, u obiteljima s većim brojem djece, s prisutnim ozbiljnijim zdravstvenim poteškoćama članova obitelji i/ili djeteta te u obiteljima koje su preselile u novu sredinu. Suprotno tome na ostalim promatranim faktorima koji ukazuju na doživljaj roditeljskog odbacivanja (agresivnost-neprijateljstvo, indiferencija-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje), očekuje se obrnuti smjer razlike.

- 2) Vezano uz promatrano obilježje veličine mjesta obitavanja obitelji te važnosti religije u životu obitelji, predviđa se da ne postoje značajne razlike u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja.
- 3) Pretpostavlja se da se doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u značajnoj mjeri može predvidjeti na temelju navedenih socio-ekonomskih obilježja obitelji.

METODA

Sudionici i postupak

Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 564 sudionika istraživanja od čega je 265 muškaraca i 299 žena. Istraživački uzorak čine studenti završnih godina studija 12 različitih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (prirodni uzorak). Sudionici istraživanja su mladi u ranoj odrasloj dobi (u rasponu od 21 do 27 godina). Njihova prosječna dob iznosi 22,69 za žene ($SD = 1,35$) te 22,73 za muškarce ($SD = 1,45$). Promatrane skupine muškaraca i žena statistički se značajno ne razlikuju prema dobi ($t = 0,355$; $df = 561$; $p > 0,05$). Nešto više od polovine studenata u vrijeme istraživanja živjelo je u domaćinstvu sa svojim roditeljima (56,9%), a preostali ispitanici živjeli su odvojeno od primarne obitelji (u sustanarstvu s prijateljima, rođacima 31,6% i u samačkom domaćinstvu 7,2%). Takav odvojeni život u najvećem je dijelu posljedica specifičnih životnih okolnosti studenata vezanih uz studiranje izvan mjesta boravka primarne obitelji, a u zanemarivom postotku radilo se o studentima koji su živjeli odvojeno od primarne obitelji jer žive s partnerom/icom (4,3%)¹. Prikazani rezultati ovog istraživanja prikupljeni su u okviru šireg istraživačkog projekta o povezanosti

¹ S obzirom na pretpostavku da bi opisana razlika u načinu života studenata (odvojeni ili zajednički život s roditeljima) mogla utjecati na njihovu procjenu doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u djetinjstvu, testirane su razlike između ove dvije grupe studenata, no one se nisu pokazale značajnima ni na jednom od promatranih faktora u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja.

iskustava u primarnoj obitelji s obilježjima partnerskih odnosa (Blažeka Kokorić, 2005). Dobiveni rezultati temelje se na retrospektivnom iskazu ispitanika o uvjetima odrastanja u primarnoj obitelji u razdoblju njihova djetinjstva. Istraživanje je provedeno anketiranjem studenata na fakultetima. Sudionicima istraživanja bila je osigurana anonimnost i dobrovoljnost sudjelovanja u istraživanju.

Instrumenti

U istraživanju su korišteni sljedeći mjerni instrumenti:

- 1) "Upitnik o povijesti odrastanja u primarnoj obitelji" (Blažeka Kokorić, 2005) - predstavlja modificiranu verziju upitnika Melchert (1998), a sadrži varijable kojima se ispituju socio-demografska obilježja sudionika istraživanja (dob, spol, zdravstveni status) te uvjeti njihova odrastanja u primarnoj obitelji (veličina mjesta odrastanja, broj djece u obitelji, ukupan broj članova i sastav obitelji, cjelovitost obitelji, uzroci necjelovitosti obitelji, bračni status roditelja, obrazovni status roditelja, važnost religije u životu obitelji, subjektivna procjena materijalnog stanja u obitelji, zdravstvene poteškoće članova obitelji, preseljenje obitelji, odvojeni život člana obitelji). Za potrebe ovog istraživanja korišten je veći dio varijabli iz navedenog upitnika, no zbog izuzetno niske zastupljenosti sudionika istraživanja u kategorijama sudionika koji su odrastali u necjelovitim obiteljima, doživjeli iskustvo razvoda ili odvojenog života od ostalih članova obitelji, ove varijable izostavljene su u daljnjoj obradi.
- 2) "Upitnik o roditeljskom prihvaćanju/odbacivanju" (Rohner, 1984) - sadrži varijable kojima se opisuje doživljaj roditeljskog ponašanja tijekom odrastanja sudionika istraživanja. U originalnoj verziji upitnik sadrži 60 tvrdnji, dok je u ovom istraživanju korištena skraćena verzija od 32 tvrdnje kojima se ispituje koliko se osoba osjećala prihvaćenom i voljenom, odnosno odbačenom i nevoljenom od roditelja u djetinjstvu. Uz svaku tvrdnju na skali učestalosti od četiri stupnja (od "nikad" do "uvisjek") sudionici istraživanja su označili koliko često su se roditelji na određen način ponašali

prema njima. Sukladno rezultatima istraživanja (Delale 2001; Rohner i Britner, 2002) iz čestica navedenog mjernog instrumenta moguće je ekstrahirati četiri faktora odgovarajuće pouzdanosti: toplina-prihvaćanje, agresivnost-neprijateljstvo, indiferencija-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje. Rezultati u ovom istraživanju također ukazuju na zadovoljavajuću pouzdanost navedena četiri faktora. Cronbachov alfa iznosi: toplina/prihvaćanje majke 0,75 i očeva 0,80; agresivnost/neprijateljstvo majke 0,70 i očeva 0,80; indiferencija-zanemarivanje majke 0,68 i očeva 0,81; nediferencirano odbijanje majke 0,66 i očeva 0,75. U obradi podataka korištene su statističke metode deskriptivne statistike, analize varijance i hijerarhijske regresijske analize.

REZULTATI

Doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja

Sukladno ranije izloženom modelu istraživanja, najprije se željelo utvrditi postoje li razlike u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja ovisno o promatranim socio-ekonomskim uvjetima odrastanja (u tu svrhu u obradi su korištene metode ANOVA i t-test). U sljedećem koraku željelo se utvrditi međusobni doprinos pojedinih varijabli iz seta socio-ekonomskih uvjeta u kojima je odrastala mlada osoba u objašnjenju doživljaja prihvaćenosti/odbačenosti od strane oca i majke (u tu svrhu korištena je regresijska analiza).

Kako bi se dobila potpunija slika u definiranju razlika i mogućnostima predviđanja doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja, sve analize rađene su prema četiri prethodno objašnjena ekstrahirana faktora (toplina-prihvaćanje, agresivnost-neprijateljstvo, indiferencija-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje).

Analiza doživljaja topline/prihvaćanja od majke i oca

U tablici 1 i 2 prikazane su dobivene razlike u doživljaju topline/prihvaćanja od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji.

Tablica 1. Rezultati ANOVE o razlikama u doživljaju topline/prihvatanja od majke i od oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

TOPLINA/PRIHVAĆANJE			M	SD	N	F	df	p	
Procjena za majku	Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	2,707	0,695	29	14,056	2	0,000	
		Osrednja	3,172	0,525	153				
		Dobra/izrazito dobra	3,242	0,512	371				
Procjena za oca		Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	2,525	0,675	30	14,210	2	0,000
			Osrednja	2,776	0,683	149			
			Dobra/izrazito dobra	3,022	0,614	363			
Procjena za majku	Obrazovanje roditelja		Nezavršena OŠ i OŠ	3,250	0,522	38	8,315	2	0,000
			Srednja škola	3,107	0,563	289			
			VŠS, VSS i više	3,298	0,493	226			
Procjena za oca		Obrazovanje roditelja	Nezavršena OŠ i OŠ	2,606	0,637	13	4,279	2	0,014
			Srednja škola	2,874	0,679	280			
			VŠS, VSS i više	3,004	0,612	249			
Procjena za majku	Ukupan broj djece u obitelji		Jedno	3,235	0,552	83	5,502	2	0,004
			Dvoje	3,237	0,511	340			
			Troje i više	3,059	0,583	130			
Procjena za oca		Ukupan broj djece u obitelji	Jedno	2,927	0,694	80	2,356	2	0,096
			Dvoje	2,968	0,625	331			
			Troje i više	2,822	0,689	131			
Procjena za majku	Sredina odrastanja		Selo	3,120	0,529	131	1,753	2	0,174
			Grad	3,209	0,522	280			
			Velegrad	3,235	0,577	142			
Procjena za oca		Sredina odrastanja	Selo	2,878	0,651	132	1,281	2	0,279
			Grad	2,914	0,650	274			
			Velegrad	3,000	0,656	136			
Procjena za majku	Važnost religije u obitelji		Nimala/ mala	3,191	0,572	158	0,038	2	0,962
			Osrednja	3,187	0,538	199			
			Velika/ izrazito velika	3,202	0,515	195			
Procjena za oca		Važnost religije u obitelji	Nimala/ mala	2,875	0,713	157	0,739	2	0,478
			Osrednja	2,934	0,646	194			
			Velika/ izrazito velika	2,959	0,604	190			

Tablica 2. Rezultati t-testa o razlikama u doživljaju topline/prihvatanja od majke i od oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

TOPLINA/PRIHVAĆANJE			M	SD	N	t	df	p	
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće djeteta	DA	3,027	0,666	42	-1,727	551	0,091	
		NE	3,209	0,526	511				
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	2,851	0,643	42	-0,783	540	0,434
			NE	2,933	0,653	500			
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće člana obitelji		DA	3,106	0,572	127	-2,121	550	0,034
			NE	3,222	0,528	425			
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	2,776	0,674	128	-3,037	539	0,003
			NE	2,975	0,639	413			
Procjena za majku	Preseljenje obitelji u novu sredinu		DA	3,211	0,545	110	0,358	551	0,720
			NE	3,191	0,539	443			
Procjena za oca		Preseljenje obitelji u novu sredinu	DA	2,902	0,630	106	-0,436	540	0,663
			NE	2,933	0,658	436			

Dobiveni rezultati pokazuju da postoji značajan efekt subjektivne procjene materijalne situacije na percepciju topline i od strane majke ($p < 0,001$) i od strane oca ($p < 0,001$). Post-hoc analizom je utvrđeno da je najmanji doživljaj topline majke prisutan kod sudionika istraživanja koji su odrastali u obiteljima s lošom materijalnom situacijom. Oni procjenjuju majčinu toplinu značajno nižom od sudionika koji su odrasli u osrednjim materijalnim uvjetima ($p < 0,001$) i u dobrim materijalnim uvjetima ($p < 0,001$). Doživljaj majčine topline između sudionika koji su odrastali u obiteljima s osrednjom i dobrom materijalnom situacijom se statistički značajno ne razlikuje ($p > 0,05$). Kod procjene topline oca nema razlike u obiteljima s lošom i osrednjom materijalnom situacijom ($p > 0,05$), već je značajno niža toplina oca percipirana kod obitelji s lošom materijalnom situacijom u odnosu na obitelji s dobrom materijalnom situacijom ($p < 0,001$). Također je utvrđeno da sudionici iz obitelji s dobrom materijalnom situacijom procjenjuju očeve značajno toplijima u odnosu na ispitanike iz obitelji s osrednjom materijalnom situacijom ($p < 0,001$).

Nadalje, rezultati pokazuju da postoji značajan efekt obrazovanja roditelja na percepciju topline i od strane majke ($p < 0,001$) i od strane oca ($p < 0,001$). Post-hoc analizom je utvrđeno da su procjene majčine topline značajno veće kod sudionika istraživanja čije majke su visokoobrazovane u odnosu na one čije majke imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje ($p < 0,001$), dok u ostalim kategorijama nema razlika. Kod procjene topline očeva Scheffeovim testom nisu potvrđene značajne razlike između obrazovnih

kategorija. Statistički značajne razlike u doživljaju topline/prihvaćanja od oba roditelja nađene su i ovisno o prisutnosti zdravstvenih poteškoća članova obitelji. Manja toplina oba roditelja ($p < 0,05$) percipirana je kod sudionika istraživanja koji su tijekom odrastanja živjeli u obiteljima u kojima je neki od članova imao ozbiljnije zdravstvene poteškoće.

Pored utvrđenih značajnih efekata na doživljaj topline/prihvaćanja od oboje roditelja, rezultati ovog istraživanja su pokazali da sudionici različito doživljavaju majčinu toplinu/prihvaćanje ovisno o broju djece u obitelji ($p < 0,05$). Post-hoc analiza pokazuje da je doživljaj topline majke značajno manji u obiteljima s troje i više djece nego u obiteljima s dvoje djece ($p < 0,01$) dok u ostalim kategorijama nema razlika.

Iz prikazanih rezultata regresijske analize u tablici 3 vidljivo je da su značajni prediktori za objašnjenje doživljaja topline majke (doduše na razini od svega 4,7% objašnjene varijance) materijalna situacija u obitelji ($p < 0,01$) te broj djece u obitelji ($p < 0,05$). S druge strane za objašnjenje doživljaja topline oca (na razini od svega 5,9% objašnjene varijance) kao značajni prediktori utvrđeni su materijalna situacija obitelji ($p < 0,01$), zdravstvene teškoće člana obitelji ($p < 0,01$) te ukupan broj djece u obitelji ($p < 0,05$).

Analiza doživljaja agresivnosti/neprijateljstva od majke i oca

Razlike u doživljaju agresivnosti/neprijateljstva od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji prikazane su u tablici 4. i 5.

Tablica 3. Socioekonomski prediktori i njihov doprinos objašnjenju doživljaja topline/prihvaćanja od majke i očeva - rezultati regresijske analize

	MAJKE					OČEVI				
	β	P	R ²	F	df	B	p	R ²	F	df
Sredina odrastanja	0,046	0,286	0,047	4,392**	8	0,015	0,731	0,059	5,173**	8
Broj djece u obitelji	-0,101*	0,020				0,103*	0,019			
Obrazovanje roditelja	0,027	0,547				-0,030	0,497			
Važnost religije u životu obitelji	0,027	0,539				-0,057	0,193			
Materijalna situacija u obitelji	0,171**	0,000				-0,152**	0,001			
Zdravstvene poteškoće djeteta	0,079	0,063				-0,030	0,487			
Zdravstvene poteškoće člana obitelji	0,047	0,279				-0,150**	0,001			
Preseljenje obitelji u novu sredinu	-0,016	0,696				-0,046	0,273			

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablica 4. Rezultati ANOVE o razlikama u doživljaju agresivnosti/neprijateljstva od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

AGRESIVNOST/NEPRIJATELJSTVO			M	SD	N	F	df	p	
Procjena za majku	Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	1,672	0,454	29	2,566	2	0,078	
		Osrednja	1,538	0,387	154				
		Dobra/izrazito dobra	1,511	0,367	373				
Procjena za oca		Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	1,679	0,458	30	3,863	2	0,022
			Osrednja	1,626	0,505	149			
			Dobra/izrazito dobra	1,522	0,431	363			
Procjena za majku	Obrazovanje roditelja		Nezavršena OŠ i OŠ	1,447	0,311	38	2,405	2	0,091
			Srednja škola	1,534	0,376	290			
			VŠS, VSS i više	1,530	0,392	228			
Procjena za oca		Obrazovanje roditelja	Nezavršena OŠ i OŠ	1,462	0,340	13	0,305	2	0,738
			Srednja škola	1,561	0,462	280			
			VŠS, VSS i više	1,562	0,457	249			
Procjena za majku	Ukupan broj djece u obitelji		Jedno	1,574	0,377	84	2,405	2	0,091
			Dvoje	1,499	0,369	341			
			Troje i više	1,569	0,400	131			
Procjena za oca		Ukupan broj djece u obitelji	Jedno	1,545	0,442	80	8,111	2	0,000
			Dvoje	1,509	0,410	331			
			Troje i više	1,696	0,545	131			
Procjena za majku	Sredina odrastanja		Selo	1,468	0,321	131	2,275	2	0,104
			Grad	1,535	0,384	283			
			Velegrad	1,562	0,412	142			
Procjena za oca		Sredina odrastanja	Selo	1,497	0,384	132	1,623	2	0,198
			Grad	1,577	0,486	274			
			Velegrad	1,583	0,457	136			
Procjena za majku	Važnost religije u obitelji		Nimala/ mala	1,547	0,386	160	0,296	2	0,744
			Osrednja	1,521	0,374	200			
			Velika/ izrazito velika	1,518	0,377	195			
Procjena za oca		Važnost religije u obitelji	Nimala/ mala	1,583	0,501	157	0,290	2	0,749
			Osrednja	1,550	0,407	194			
			Velika/ izrazito velika	1,549	0,468	190			

Tablica 5. Rezultati t-testa o razlika u doživljaju agresivnosti/neprijateljstva od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

AGRESIVNOST/NEPRIJATELJSTVO			M	SD	N	t	df	p	
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće djeteta	DA	1,750	0,555	43	2,811	554	0,007	
		NE	1,508	0,354	513				
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	1,601	0,525	42	0,619	540	0,536
			NE	1,556	0,451	500			
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće člana obitelji		DA	1,649	0,450	129	3,690	553	0,000
			NE	1,490	0,346	426			
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	1,693	0,568	128	3,281	539	0,000
			NE	1,516	0,407	413			
Procjena za majku	Preseljenje obitelji u novu sredinu		DA	1,553	0,378	113	0,829	554	0,408
			NE	1,520	0,379	443			
Procjena za oca		Preseljenje obitelji u novu sredinu	DA	1,580	0,500	106	0,525	540	0,600
			NE	1,554	0,446	436			

Razlike u doživljaju agresivnosti/neprijateljstva od strane oca prisutne su kod sudionika istraživanja ovisno o različitoj materijalnoj situaciji u njihovoj primarnoj obitelji, o ukupnom broju djece u obitelji te zdravstvenim poteškoćama članova obitelji. Razlike u doživljaju agresivnosti/neprijateljstva od strane majki nađene su ovisno o prisutnosti zdravstvenih poteškoća kod sudionika istraživanja i članova njihovih obitelji. Scheffeovim testom je utvrđeno da se očevi u obiteljima s troje i više djece doživljavaju značajno agresivnijima od očeva u obiteljima s dvoje djece ($p < 0,001$). U usporedbama agresivnosti oca s obzirom na materijalnu situaciju u obitelji, niti jedna post-hoc usporedba nije se pokazala značajnom, ali je utvrđen trend prema kojem s pogoršanjem materijalne situacije obitelji raste agresivnost oca. Vezano uz procjenu agresivnosti majki, nađeno je da sudionici istraživanja koji su tijekom odrastanja imali ozbiljnije zdravstvene poteškoće percipiraju majke agresivnijima u odnosu na sudionike istraživanja bez zdravstvenih poteškoća ($p < 0,001$). Također je utvrđeno da veću agresivnost oba roditelja percipiraju sudionici istraživanja koji su odrastali u obiteljima u kojima je neki član imao ozbiljne zdravstvene poteškoće u odnosu na obitelji bez takvih zdravstvenih poteškoća ($p < 0,001$).

Iz prikazanih rezultata regresijske analize u tablici 6 vidljivo je da su značajni prediktori za objašnjenje agresivnosti/neprijateljstva majke (na razini od svega 5,3% objašnjene varijance) zdravstvene teškoće ispitanika ($p < 0,01$) i člana obitelji

tijekom odrastanja ($p < 0,01$) te materijalna situacija obitelji ($p < 0,05$). S druge strane za objašnjenje doživljaja agresivnosti/neprijateljstva oca (na razini od svega 4,6% objašnjene varijance) kao značajni prediktori utvrđeni su broj djece u obitelji ($p < 0,01$), zdravstvene teškoće člana obitelji ($p < 0,01$) te materijalna situacija u obitelji ($p < 0,05$).

Analiza doživljaja indiferencije/zanemarivanja od majke i oca

Razlike u doživljaju indiferencije/zanemarivanja od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji prikazane su u tablici 7. i 8.

Razlike u doživljaju indiferencije/zanemarivanja kod oba roditelja nađene su ovisno o materijalnom statusu obitelji, broju djece u obitelji i zdravstvenim poteškoćama članova obitelji. Scheffeov test je pokazao da značajno veću indiferenciju/zanemarivanje oba roditelja doživljavaju sudionici istraživanja koji su odrasli u obiteljima s lošom materijalnom situacijom u odnosu na obitelji s dobrom materijalnom situacijom ($p < 0,05$). Jednako tako značajno veći doživljaj indiferencije/zanemarivanja oba roditelja prisutan je kod sudionika iz obitelji s troje i više djece u odnosu na obitelji s dvoje djece, pri čemu je utvrđena razlika u doživljaju indiferencije/zanemarivanja majki na razini $p < 0,001$, a očeva $p < 0,05$. Nadalje, sudionici istraživanja u čijim obiteljima su bile prisutne zdravstvene poteškoće članova obitelji izvještavaju o doživljaju većeg majčinog i očevoog zanemariva-

Tablica 6. Socioekonomski prediktori i njihov doprinos objašnjenju doživljaja agresivnosti/neprijateljstva od majke i oca - rezultati regresijske analize

	MAJKE					OČEVI				
	β	P	R ²	F	df	B	P	R ²	F	df
Sredina odrastanja	0,075	0,080	0,053	4,853**	8	0,084	0,058	0,046	4,241**	8
Broj djece u obitelji	0,016	0,707				0,135**	0,002			
Obrazovanje roditelja	0,052	0,237				-0,009	0,832			
Važnost religije u obitelji	0,003	0,947				-0,025	0,577			
Materijalna situacija u obitelji	-0,097*	0,025				-0,103*	0,019			
Zdravstvene poteškoće djeteta	-0,136**	0,001				-0,003	0,935			
Zdravstvene poteškoće člana obitelji	-0,137**	0,001				-0,139**	0,001			
Preseljenje obitelji u novu sredinu	-0,018	0,674				-0,021	0,622			

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablica 7. Rezultati ANOVE o razlikama u doživljaju indiferencije/zanemarivanja od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

INDIFERENCIJA/ZANEMARIVANJE			M	SD	N	F	df	p	
Procjena za majku	Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	1,362	0,357	29	3,843	2	0,022	
		Osrednja	1,240	0,281	154				
		Dobra/izrazito dobra	1,218	0,261	369				
Procjena za oca		Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	1,550	0,455	30	6,532	2	0,002
			Osrednja	1,414	0,478	149			
			Dobra/izrazito dobra	1,317	0,370	361			
Procjena za majku	Obrazovanje roditelja		Nezavršena OŠ i OŠ	1,179	0,259	37	1,751	2	0,175
			Srednja škola	1,251	0,281	289			
			VŠS, VSS i više	1,216	0,266	226			
Procjena za oca		Obrazovanje roditelja	Nezavršena OŠ i OŠ	1,471	0,588	13	0,662	2	0,516
			Srednja škola	1,364	0,409	278			
			VŠS, VSS i više	1,344	0,404	249			
Procjena za majku	Ukupan broj djece u obitelji		Jedno	1,216	0,295	84	5,355	2	0,005
			Dvoje	1,209	0,259	339			
			Troje i više	1,300	0,288	129			
Procjena za oca		Ukupan broj djece u obitelji	Jedno	1,348	0,410	80	3,041	2	0,049
			Dvoje	1,329	0,398	329			
			Troje i više	1,433	0,439	131			
Procjena za majku	Sredina odrastanja		Selo	1,214	0,237	131	1,000	2	0,368
			Grad	1,248	0,281	279			
			Velegrad	1,216	0,291	142			
Procjena za oca		Sredina odrastanja	Selo	1,317	0,352	131	2,975	2	0,052
			Grad	1,399	0,465	273			
			Velegrad	1,311	0,338	136			
Procjena za majku	Važnost religije u obitelji		Nimala/ mala	1,244	0,315	159	0,435	2	0,648
			Osrednja	1,236	0,261	200			
			Velika/ izrazito velika	1,218	0,249	192			
Procjena za oca		Važnost religije u obitelji	Nimala/ mala	1,377	0,463	156	0,475	2	0,622
			Osrednja	1,363	0,393	194			
			Velika/ izrazito velika	1,335	0,386	189			

Tablica 8. Rezultati t-testa o razlikama u doživljaju indiferencije/zanemarivanja od majke i od oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

AGRESIVNOST/NEPRIJATELJSTVO			M	SD	N	t	df	p	
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće djeteta	DA	1,408	0,423	42	2,872	550	0,006	
		NE	1,217	0,253	510				
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	1,531	0,607	41	2,821	538	0,058
			NE	1,343	0,389	499			
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće člana obitelji		DA	1,311	0,317	127	3,346	549	0,001
			NE	1,208	0,256	424			
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	1,478	0,504	128	3,306	537	0,001
			NE	1,318	0,371	411			
Procjena za majku	Preseljenje obitelji u novu sredinu		DA	1,267	0,278	111	1,507	550	0,132
			NE	1,223	0,273	441			
Procjena za oca		Preseljenje obitelji u novu sredinu	DA	1,435	0,486	105	2,151	538	0,032
			NE	1,339	0,390	435			

nja/indiferencije nego je to slučaj kod sudionika istraživanja koji su odrasli u obiteljima bez zdravstvenih poteškoća ($p < 0,01$). O većem doživljaju majčinog zanemarivanja/indiferencije izvještavaju i sudionici istraživanja koji su sami imali ozbiljnije zdravstvene poteškoće tijekom odrastanja ($p < 0,01$). Pred navedenog utvrđena je i razlika u procjeni doživljaja očeva indiferencije/zanemarivanja kod sudionika čije obitelji su imale iskustvo preseljenja u novu sredinu i onih koji to nisu ($p < 0,05$).

Iz prikazanih rezultata regresijske analize u tablici 9 vidljivo je da su značajni prediktori za objašnjenje indiferencije/zanemarivanja majke (na razini od svega 5,9% objašnjene varijance) broj djece u obitelji ($p < 0,01$), zdravstvene poteškoće sudionika ($p < 0,01$) te zdravstvene teškoće člana obitelji ($p < 0,05$). Za objašnjenje doživljaja indiferencije/zanemarivanja oca (na razini od svega 5,1% objašnjene varijance) kao značajni prediktori utvrđeni su materijalna situacija u obitelji ($p < 0,01$), zdravstvene teškoće člana obitelji ($p < 0,01$), broj djece ($p < 0,05$), zdravstvene poteškoće sudionika ($p < 0,05$) te preseljenje obitelji u novu sredinu ($p < 0,05$).

Analiza doživljaja nediferenciranog odbijanja od majke i oca

Razlike u doživljaju nediferenciranog odbijanja od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji prikazane su u tablici 10. i 11.

Kod ispitivanja doživljaja nediferenciranog odbijanja od majke i oca utvrđeno je da i ovdje postoji značajna razlika ovisno o materijalnoj situaciji u obitelji i zdravstvenim poteškoćama članova obitelji. Post-hoc analizom je utvrđeno da nediferencirano odbijanje majke statistički značajno većim doživljavaju sudionici iz obitelji s lošom materijalnom situacijom u odnosu na sudionike iz obitelji s osrednjom situacijom ($p < 0,001$) i s dobrom materijalnom situacijom ($p < 0,001$). Kod procjene nediferenciranog odbijanja očeva Scheffeov test nije potvrdio postojanje značajnih razlika između različitih kategorija materijalnog statusa obitelji. Rezultati nadalje pokazuju da sudionici iz obitelji u kojima je bilo ozbiljnijih zdravstvenih poteškoća članova u odnosu na sudionike čiji članovi obitelji nisu imali zdravstvenih teškoća, procjenjuju nediferencirano odbijanje većim i od strane majke ($p < 0,001$) i od strane oca ($p < 0,001$).

Sudionici koji su bili suočeni s vlastitim zdravstvenim poteškoćama tijekom odrastanja procjenjuju značajno većim nediferencirano odbijanje majki u odnosu na one koji nisu imali zdravstvene poteškoće ($p < 0,001$). Post-hoc analizom je također utvrđeno je da veće nediferencirano odbijanje očeva percipiraju sudionici istraživanja koji su odrasli u obiteljima s troje i više djece u odnosu na obitelji s dvoje djece ($p < 0,01$).

Kao značajni prediktori za objašnjenje nediferenciranog odbijanja majke (na razini od svega 5,1% objašnjene varijance) utvrđene su sljedeće

Tablica 9. Socioekonomski prediktori i njihov doprinos objašnjenju doživljaja indiferencije/zanemarivanja od majke i oca - rezultati regresijske analize

	MAJKE					OČEVI				
	β	P	R ²	F	df	B	P	R ²	F	df
Sredina odrastanja	-0,005	0,912	0,059	5,313**	8	-0,004	0,921	0,051**	4,582	8
Broj djece u obitelji	0,118**	0,006				0,090*	0,040			
Obrazovanje roditelja	0,020	0,651				0,006	0,891			
Važnost religije u obitelji	-0,040	0,354				-0,047	0,285			
Materijalna situacija u obitelji	-0,082	0,059				-0,114**	0,009			
Zdravstvene poteškoće djeteta	-0,162**	0,000				-0,097*	0,025			
Zdravstvene poteškoće člana obitelji	-0,109*	0,011				-0,126**	0,004			
Preseljenje obitelji u novu sredinu	-0,065	0,119				-0,091*	0,033			

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablica 10. Rezultati ANOVE o razlikama u doživljaju nediferenciranog odbijanja od majke i od oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

INDIFERENCIJA/ZANEMARIVANJE			M	SD	N	F	df	p	
Procjena za majku	Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	1,538	0,381	29	5,787	2	0,003	
		Osrednja	1,346	0,291	154				
		Dobra/izrazito dobra	1,341	0,301	373				
Procjena za oca		Materijalna situacija u obitelji	Izrazito loša/ loša	1,454	0,337	30	3,061	2	0,048
			Osrednja	1,446	0,461	149			
			Dobra/izrazito dobra	1,364	0,329	362			
Procjena za majku	Obrazovanje roditelja		Nezavršena OŠ i OŠ	1,330	0,234	39	0,767	2	0,465
			Srednja škola	1,368	0,314	289			
			VŠS, VSS i više	1,337	0,305	228			
Procjena za oca		Obrazovanje roditelja	Nezavršena OŠ i OŠ	1,423	0,369	13	0,196	2	0,822
			Srednja škola	1,399	0,393	279			
			VŠS, VSS i više	1,381	0,347	249			
Procjena za majku	Ukupan broj djece u obitelji		Jedno	1,360	0,302	84	1,356	2	0,529
			Dvoje	1,337	0,300	341			
			Troje i više	1,388	0,319	131			
Procjena za oca		Ukupan broj djece u obitelji	Jedno	1,426	0,379	80	6,562	2	0,002
			Dvoje	1,347	0,336	330			
			Troje i više	1,481	0,433	131			
Procjena za majku	Sredina odrastanja		Selo	1,345	0,272	132	0,506	2	0,603
			Grad	1,345	0,278	282			
			Velegrad	1,375	0,379	142			
Procjena za oca		Sredina odrastanja	Selo	1,356	0,328	132	1,309	2	0,271
			Grad	1,416	0,396	273			
			Velegrad	1,377	0,361	136			
Procjena za majku	Važnost religije u obitelji		Nimala/ mala	1,376	0,343	159	0,813	2	0,444
			Osrednja	1,334	0,281	200			
			Velika/ izrazito velika	1,353	0,298	196			
Procjena za oca		Važnost religije u obitelji	Nimala/ mala	1,426	0,416	156	1,044	2	0,353
			Osrednja	1,369	0,333	194			
			Velika/ izrazito velika	1,387	0,372	190			

Tablica 11. Rezultati t-testa o razlikama u doživljaju nediferenciranog odbijanja od majke i oca prema različitim socio-ekonomskim obilježjima primarne obitelji

NEDIFERENCIRANO ODBIJANJE		M	SD	N	t	df	p		
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće djeteta	DA	1,527	0,537	42	2,248	554	0,030	
		NE	1,339	0,274	514				
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	1,412	0,393	41	0,357	539	0,721
			NE	1,390	0,371	500			
Procjena za majku	Zdravstvene poteškoće člana obitelji		DA	1,458	0,399	129	3,678	553	0,000
			NE	1,321	0,264	426			
Procjena za oca		Zdravstvene poteškoće člana obitelji	DA	1,514	0,496	128	3,453	538	0,001
			NE	1,353	0,316	412			
Procjena za majku	Preseljenje obitelji u novu sredinu		DA	1,361	0,277	112	0,300	554	0,764
			NE	1,351	0,312	444			
Procjena za oca		Preseljenje obitelji u novu sredinu	DA	1,417	0,386	105	0,768	539	0,443
			NE	1,386	0,369	436			

prediktorske varijable: zdravstvene poteškoće sudionika ($p < 0,01$), zdravstvene teškoće člana obitelji ($p < 0,01$) te materijalna situacija u obitelji ($p < 0,05$). Kod objašnjenja doživljaja nediferenciranog odbijanja oca (na razini od svega 3,5% objašnjene varijance) kao značajnim prediktor pokazala se jedino varijabla zdravstvene teškoće člana obitelji ($p < 0,01$).

RASPRAVA

Dobiveni rezultati u ovom istraživanju ukazuju na važnost materijalne situacije obitelji u oblikovanju doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja. Analiza prema ekstrahiranim faktorima je pokazala značajan efekt materijalne situacije u obitelji na doživljaj topline/prihvaćanja od oca i majke, agresivnosti/neprijateljstva oca, indiferencije/zanemarivanja oca i majke, te nediferenciranog odbijanja oca i majke. Dobra materijalna situacija pokazala se značajnim prediktorom za veći doživljaj prihvaćenosti, dok je loša materijalna situacija u obitelji povezana s većim doživljajem odbacivanja od roditelja. Ovakvi nalazi sukladni su ranijim nalazima (Conger i dr., 1994; Torquati, 2002) koji pokazuju da materijalna depriviranost i siromaštvo, uz koje se vrlo često vezuje i nezaposlenost, uvelike otežavaju roditeljstvo. Ekonomski stres smanjuje kvalitetu roditeljstva, roditeljsku tjelesnu i emocionalnu dostupnost i sudjelovanje u djetetovim problemima, pa roditeljske reakcije kasne, a cijeli je odgojni postupak nedosljedan i manjkav u nadzoru i u potpori djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Nezaposlenost i ekonomska nesigurnost u obitelji često su popraćeni s grubim tjelesnim kažnjavanjem djece od strane očeva (Torquati, 2002). Općenito, utvrđeno je da je socioekonomski status povezan s lokusom kontrole. Naime, istraživanja su pokazala da ljudi nižeg socioekonomskog statusa osjećaju nesigurnost i nezaštićenost što dovodi do smanjenog osjećaja kontrole nad ishodima vlastitog ponašanja, što često ima za posljedicu i manje podržavajuće roditeljstvo te nedosljedno discipliniranje djeteta (Torquati, 2002).

Rezultati ovog istraživanja nadalje ukazuju da je doživljaj roditeljske topline i prihvaćenosti značajno prisutniji kod sudionika istraživanja čiji roditelji su visokoobrazovani u odnosu na roditelje nižeg obrazovnog statusa. U objašnjenju svih ostalih faktora (agresivnost/neprijateljstvo, indiferencija/zanemarivanje i nediferencirano odbijanje) obrazovanje roditelja se nije pokazalo značajnim prediktorom. Nalazi drugih istraživanja o utjecaju obrazovnog i radnog statusa roditelja na ukupno funkcioniranje obitelji i kvalitetu odnosa roditelja s djecom na sličan način pokazuju da obrazovanje roditelja posredno djeluje na roditeljski stil odgoja (Delale, 2001), da je u obiteljima visokoobrazovanih roditelja prisutna veća razina obiteljske intimnosti (Berc, 2009), da se obrazovaniji roditelji u prosjeku više i kvalitetnije bave svojom djecom, ali samo kada to ne ometa njihove radne obaveze (Sayer, Gauthier i Furstenberg, 2004).

Nadalje, dobiveni rezultati u ovom istraživanju pokazuju da se doživljaj roditeljskog odbacivanja

Tablica 12. Socioekonomski prediktori i njihov doprinos objašnjenju doživljaja nediferenciranog odbijanja od majke i oca - rezultati regresijske analize

	MAJKE					OČEVI				
	β	P	R ²	F	df	B	P	R ²	F	df
Sredina odrastanja	0,037	0,390	0,051	4,730**	8	0,030	0,501	0,035	3,431**	8
Broj djece u obitelji	0,060	0,166				0,083	0,061			
Obrazovanje roditelja	0,003	0,948				-0,031	0,487			
Važnost religije u obitelji	-0,018	0,670				-0,033	0,462			
Materijalna situacija u obitelji	-0,093*	0,032				-0,075	0,087			
Zdravstvene poteškoće djeteta	-0,132**	0,002				0,017	0,695			
Zdravstvene poteškoće člana obitelji	-0,147**	0,001				-0,170**	0,000			
Preseljenje obitelji u novu sredinu	-0,006	0,882				-0,035	0,410			

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

povećava s brojem djece u obitelji, odnosno da je značajno veći u obiteljima s troje i više djece u odnosu na obitelji s dvoje djece. Ovakvi nalazi mogu se povezati s teorijom smanjene obiteljske poticajnosti (Blake, 1981) koja pretpostavlja da će roditelji imati sve manje vremena i manje materijalnih sredstava za svako pojedino dijete u obiteljima s više djece. Zbog toga će djeca s više braće prosječno dobiti manje razvojnih poticaja od jedinaca ili djece koja imaju jednog brata ili sestru. S druge strane Cleaver (2004) naglašava da je malom djetetu formalna struktura obitelji irelevantna, sve dok je u obitelji prisutna emocionalna toplina, ljubav, pristupačnost, strpljenje i dosljednost. Prisutnost većeg broja djece dakle ne dovodi nužno do niske kvalitete roditeljstva, no veći broj djece često je povezan s nižim materijalnim statusom obitelji te većom razinom roditeljskog stresa. Upravo stoga opravdano je zaključiti da veći broj djece predstavlja mogući rizik za smanjenu kvalitetu roditeljstva koja je u ovom istraživanju utvrđena kroz doživljaj manje majčine topline/prihvaćanja, veće agresivnosti/neprijateljstva i nediferenciranog odbijanja očeva te veću indiferenciju/zanemarivanje obaju roditelja.

Opterećenje roditelja (fizičko, psihičko, vremensko, financijsko) u skrbi za oboljelo dijete predstavlja izuzetno stresnu situaciju te često dovodi do loše emocionalne klime u obitelji, do promjene dosadašnjih roditeljskih uloga i općenito dezintegracije postojećih modela funkcioniranja obitelji, no istovremeno pojava ozbiljnije bolesti djeteta može biti i prilika za obiteljsku obnovu i rast, za emocionalnu privrženost i jačanje roditeljstva (Leutar, Ogresta i Milić Babić, 2008). U ovom istraživanju pokazalo se da je zdravstveni status sudionika istraživanja u vrijeme djetinjstva značajan prediktor doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja. Sudionici koji su imali ozbiljnije zdravstvene poteškoće procijenili su da su tijekom djetinjstva bili izloženi većem roditeljskom odbacivanju (posebice od strane majki) nego osobe bez zdravstvenih poteškoća, što je vidljivo kroz njihov doživljaj manje topline/prihvaćanja od majki, veće agresivnosti/neprijateljstva od majki, veće indiferencije/zanemarivanja od očeva i majki te većeg nediferenciranog odbijanja od majki. Ovdje treba naglasiti da suprotno dobivenim istraživačkim nalazima u ovom radu, postojeća literatura o

odgoju djece sa zdravstvenim teškoćama (Leutar, Ogresta i Milić Babić, 2008) češće navodi problem pretjeranog zaštićivanja i prevelike popustljivosti roditelja prema oboljelom djetetu. Istovremeno zanemarivanje se događa znatno rjeđe te je ono najčešće prisutno u situacijama izuzetno loših materijalnih uvjeta i teških životnih okolnosti u obitelji oboljelog djeteta, uslijed čega su roditelji zaokupljeni drugim brigama pa zanemaruju dječje potrebe. Dobivene rezultate u ovom istraživanju moguće je interpretirati u tom kontekstu, uvažavajući pri tome činjenicu da doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja djeteta ne mora biti u skladu s realnim roditeljskim ponašanjem. U budućim istraživanjima o utjecaju zdravstvenih teškoća na oblikovanje kvalitete roditeljstva, te specifično na doživljaj djeteta o roditeljskom prihvaćanju/odbacivanju, svako bi bilo potrebno uvažiti ulogu medijatorskih varijabli (značajke roditelja i djeteta, subjektivni doživljaj roditeljstva, obiteljski i širi društveni kontekst).

Prisutnost ozbiljnije bolesti bilo kojeg člana obitelji ostavlja značajan utjecaj na funkcioniranje cijele obitelji, na međusobne odnose članova obitelji kao i na odnose obitelji sa širom socijalnom okolinom (Soothill i dr., 2001). Ovo istraživanje je pokazalo da osobe koje su odrasle u obiteljima u kojima je netko od članova imao ozbiljnije zdravstvene teškoće izvještavaju o doživljaju većeg odbacivanja i od strane majke i od strane oca, na svim dimenzijama procjene (agresivnost/neprijateljstvo, indiferencija/zanemarivanje i nediferencirano odbijanje). Dobiveni rezultati u ovom istraživanju potkrjepljuju tezu da prisutnost ozbiljnije bolesti u obitelji predstavlja rizični čimbenik za doživljaj roditeljskog prihvaćanja, što je u skladu s nalazima drugih istraživanja koja upućuju na nižu kvalitetu roditeljstva u obiteljima opterećenih zdravstvenim problemima nekog od članova obitelji, posebice ako je oboljela osoba roditelj. Primjerice, istraživanje Finza i suradnika (2000) naglašava da prisutnost problema ovisnosti roditelja u bitnome mijenja i njihov odnos prema djeci. Roditeljski model očeva i majki s problemom ovisnosti obilježava općenito veća impulzivnost, nemogućnost odlaganja osjećaja ugone i problemi nošenja s frustracijom, što posredno djeluje i na lošiju kvalitetu njihova odnosa s djecom. Nadalje,

u istraživanju Greca i Slopera (2007) utvrđeno je da invaliditet roditelja utječe na kognitivni, socijalni i bihevioralni razvoj djece, na njihovo socijalno uključivanje i kvalitetu života te je stoga invaliditet roditelja zabilježen kao činitelj rizika za razvoj različitih problema djece. U obitelji gdje postoji oboljeli član koji zahtjeva intenzivnu skrb, potrebe djeteta i njegova dobrobit često postaju sekundarne u odnosu na potrebe oboljelog, pri čemu samo djetete ponekad postaje glavni izvor podrške i pomoći oboljelom roditelju (Urbanc, 2003). Zbog bolesti roditelja ili drugog člana obitelji djeca su izložena manje poticajnom okruženju (Hogan, Shandra, Mshal, 2007). Općenito, postojeća literatura iz ovog područja (Bowlby, 1973, Finz i dr., 2000, Čudina-Obradović i Obradović, 2006), kao i nalaz ovog istraživanja, govore u prilog tome da obiteljske okolnosti vezane uz alkoholizam, PTSP, kronične bolesti, invaliditet i slično, predstavljaju važan otežavajući čimbenik u socijalizacijskom procesu djece. Svojim utjecajem na obiteljsku mikroklimu ove okolnosti ostavljaju jednako važne dugoročne posljedice na razvoj djece kao i genetsko nasljeđe (Bowlby, 1973).

Jedan od izvora stresa s kojim se suočavaju mnoge obitelji u današnje vrijeme čestih tranzicija je iskustvo preseljenja obitelji u novu životnu sredinu. Uslijed toga obitelji su izložene različitim rizičnim čimbenicima. Mobilnost obitelji prate problemi prilagodbe članova obitelji na promijenjene uvjete života što je često popraćeno promjenama u unutarnjem obiteljskom funkcioniranju. Prisutnost popratnih negativnih okolnosti vezanih uz migracije (lošiji materijalni uvjeti života, neprilagođenost običajima i normama nove sredine, osjećaj nepripadanja i slično), značajno povećava rizik za pojavu poremećaja u ponašanju djece i mladih (Majdak, 2006) te u bitnome može utjecati i na kvalitetu bračnih i roditeljskih odnosa (Janković, 2008). Migracije mogu potaknuti promjenu obiteljske strukture, različite bračne i obiteljske tranzicije, no one ne moraju nužno proizvesti patološke čimbenike u obitelji. Kako će određena obitelj odgovoriti na promjenu ovisi u velikom mjeri o njezinoj fleksibilnosti, koheziji, socijalnim i ekonomskim resursima (Van Hook, 2008). Za pozitivne adaptacijske ishode djece u migracijskim obiteljima posebno je važna razina kvalitete roditeljstva. U vrijeme krize

i promjena u kojima se obitelj nalazi doživljaj roditeljskog prihvaćanja, topline i ljubavi izuzetno je bitan za uspješno suočavanje djece s promjenama. Podržavajući odnosi u obitelji, povjerljiv i kompetentan roditelj usmjeren na zdravi razvoj djeteta i nastavak njegova školovanja, osnažuje dijete i daje mu osjećaj samopouzdanja, kompetencije (Werner, 1993). Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je od svih ispitivanih dimenzija doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja, iskustvo preseljenja obitelji u novu sredinu jedino povezano s češće prisutnim doživljajem indiferencije/zanemarivanja od strane očeva.

Nadalje, u ovom istraživanju nije nađena povezanost između doživljaja prihvaćanja/odbacivanja od majke i oca te veličine mjesta odrastanja i važnosti religije u životu obitelji. Suprotno tome, neka slična istraživanja pokazuju da postoji značajan efekt veličine mjesta na kvalitetu emocionalne povezanosti roditelja i djece (Blažeka, Janković i Ljubotina (2004), te da je obiteljska religioznost pozitivno povezana s količinom roditeljske privrženosti (Bahr i Maughan, 1998). Očito da je utjecaj sredine i religioznosti na interpersonalne odnose u obitelji složeno područje koje zbog zahtjeva detaljniju i kompleksniju analizu u budućim istraživanjima.

Na kraju treba reći da opisani nalazi dobiveni ovim istraživanjem, iako indikativni, imaju određena metodološka ograničenja. Ona se prije svega odnose na pozitivno selekcioniran uzorak budući da je istraživanje provedeno sa studentskom populacijom i to na kraju studija. Nadalje, metodološka ograničenja vezana su i subjektivnost procjene te uz retrospektivnu prirodu iskaza sudionika istraživanja koji izvještavaju o doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u djetinjstvu. Ograničenja postojećeg nacrt istraživanja vezana su i uz nedostatak uključenosti određenih medijatorskih i moderatorskih varijabli (npr. trenutna kvaliteta odnosa s roditeljem, osobine roditelja i djeteta, sadašnja životna situacija sudionika istraživanja) koje su u bitnome mogle djelovati na procjenu roditeljskog prihvaćanja/odbijanja. U prilog tome govori podatak da je u izloženim rezultatima istraživanja postotak objašnjenje varijance ostao nedostatan, što upućuje na zaključak da je istraživanju fenomena doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja potrebno pristupiti na sveobuhvatniji način. Kako

bi se dobila cjelovitija slika o ovom problemu, u budućim istraživanjima potrebno je obuhvatiti širi set varijabli kojima će se detaljnije objasniti njihov međusobni odnos i cjelovitiji doprinos objašnjenju doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja.

ZAKLJUČAK

Temeljem rezultata ovog istraživanja može se zaključiti da su se u kontekstu boljeg razumijevanja razlika u pojedinim dimenzijama doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja pokazale važnim sljedeće varijable iz promatranog seta socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji: materijalna situacija, obrazovni status roditelja, broj djece u obitelji, zdravstvene poteškoće djeteta i drugih članova uže obitelji te preseljenje obitelji u novu sredinu.

Dakle, postavljena prva hipoteza o postojanju značajnih razlika u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja ovisno o navedenim socio-ekonomskim uvjetima odrastanja pokazala se točnom i to na način da je utvrđeno sljedeće: (1) loša materijalna situacija u obitelji povezana je s većim doživljajem odbacivanja od oba roditelja, (2) niži obrazovni status roditelja povezan je s doživljajem manje roditeljske topline/prihvaćanja, (3) u obiteljima s troje i više djece prisutan je doživljaj značajno većeg roditeljskog odbacivanja u odnosu na obitelji s dvoje djece, (4) ozbiljnije zdravstvene poteškoće djeteta povezane su s doživljajem većeg roditeljskog odbacivanja (posebice od strane majki), (4) u obiteljima u kojima su prisutne zdravstvene poteškoće članova obitelji, sudionici su kao djeca doživjeli veće odbacivanje i od strane majke i od strane oca, na svim dimenzijama procjene, (5) preseljenje obitelji prati doživljaj veće indiferencije/zanemarivanja od strane oca.

Druga postavljena hipoteza koja predviđa da ne postoje razlike u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja vezano uz promatrano obilježje veličine mjesta obitavanja obitelji te važnosti religije u životu obitelji, pokazala se u svim dimenzija-

ma procjene u cijelosti točna. Nasuprot tome, treća hipoteza koja sadrži pretpostavku da se doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u značajnoj mjeri može predvidjeti na temelju svih navedenih socio-ekonomskih obilježja obitelji, nije se potvrdila kao točna. Naime, rezultati regresijske analize pokazuju da se kroz promatrani set socio-ekonomskih obilježja primarne obitelji može objasniti vrlo nizak postotak varijance (oko 5%), što upućuje na zaključak da je u istraživanje fenomena doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja potrebno uključiti mnogo širi set varijabli kojima će se dati detaljniji i cjelovitiji doprinos objašnjenju fenomena doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja.

Sumirajući sve navedeno, može se zaključiti da nalazi ovog istraživanja o razlikama u doživljaju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja i doprinosu pojedinih varijabli iz seta socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u objašnjenju ovog fenomena, pružaju tek indikativne smjernice za provođenje budućih istraživanja. Istovremeno oni nam daju i neke korisne informacije o potencijalno vulnerabilnim obiteljima suočenim sa specifičnim rizicima, na koje bi bilo poželjno usmjeriti buduće programe prevencije i podrške za ostvarivanje kvalitetnog roditeljstva, u kojem će se realizirati na sveobuhvatniji način i doživljaj roditeljskog prihvaćanja kod djece. Danas je široko prihvaćeno znanstveno i stručno stajalište da su servisi na nivou lokalne zajednice koji su fokusirani na primarnu prevenciju prihvatljiviji za obitelji od onih koji su strogo profesionalno ciljani na obitelji kada poteškoća već nastupi te da podrška obiteljima mora biti usmjerena prvenstveno na prepoznavanje i jačanje snaga obitelji, te na razvijanje kompetencija roditelja i djeteta. Svaka intervencija, poduzeta u cilju informiranja, mijenjanja stavova i prakse te odgojnog stila roditelja i šire zajednice, mora biti utemeljena na karakteristikama pojedinog djeteta, uvažavanju pozicije roditelja, planiranju ishoda koji su u najboljem interesu za pojedino dijete, što je u skladu s vrednotama i novim standardima pozitivnog roditeljstva koje promiče Vijeće Europe (2006, prema Pećnik, 2008).

LITERATURA

- Aldridge J. i Becker S. (2003): *Children Caring for parents with mental illness: perspectives of young carers, parents and professionals*. Bristol: The Policy Press.
- Bahr, S. J. i Maughan, S.L. (1998): Family religiosity and the risk of adolescent drug use. *Journal of Marriage and the Family* 60 (4), 979-992.
- Belsky, J., Lerner, R.M. i Spanier, G.B. (1984): *The child in the family*. Reading MA: Addison-Wesley.
- Berc, G. (2009): *Obiteljska kohezivnost u kontekstu sukoba radne i obiteljske uloge roditelja*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
- Blake, J. (1981): Family size and the quality of children. *Demography*, 18, 421-442.
- Blažeka, S., Janković, J., Ljubotina, D. (2004): Kvaliteta obiteljskih odnosa u seoskim i gradskim obiteljima, *Sociologija sela: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 163/164 (1/2), 45-68.
- Blažeka Kokorić, S. (2005): *Povezanost iskustava u primarnoj obitelji s obilježjima partnerskih odnosa*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
- Brannen, J. (1996): *Children in Families: Research and Policy*. London: Routledge.
- Bronfenbrenner, U. (1979): *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bujišić, G. (2005): *Dijete i kriza: priručnik za odgajatelje, učitelje i roditelje*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Buljan Flander, G. (2001): *Uloga privrženosti i nekih odrednica ličnosti u zlostavljanju djece: Proširenje Bolwbyjeve teorije*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Bowlby, J. (1973): *Attachment and loss: Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982): *Attachment and loss. Vol. 1: Attachment (2nd ed)*, New York: Basic Books.
- Cleaver, H. (2004): *The influence of Parenting and Other Family Relationships*. U J. Aldgate, D.P.H. Jones, W. Rose i C. Jeffery, C. (ur), *The Developing World of the Child (str.122-141)*: London: Jessica Kingsley.
- Conger, R. D., Ge, X., Elder, G. H., Lorenz, F. O. i Simons, R. (1994): Economic stress, coercive family process and development problems of adolescents. *Child development* 6, 541-561.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2003): Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku* 10 (1), 23-44.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006): *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Delale, E. A. (2001): *Povezanost percepcije roditeljskog stila odgoja, nekih karakteristika adolescenata i njihove emocionalne inteligencije*. Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Durkin, K., Hewstone, M. i Stroebe, H. (2003): *Socijalna psihologija Europske perspektive*. Zagreb: Naklada Slap.
- Finz, R., Cohen, O., Sapir, Y. i Weizman, A. (2000): Attachment Styles in Maltreatment Children: A Comparative Study. *Child Psychiatry and Human Development* 31(2), 113-128.
- Greco, V. i Sloper, P. (2007): Key worker Services for Disabled Children: the Views of Parents. *Children and Society* 21(3), 162-174.
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1987): Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology* 52, 511-524.
- Hogan, D.P., Shandra, C. L., Mshal, M.E. (2007): Family developmental risk factors among adolescents with disabilities

- and children of parents with disabilities. *Journal of adolescence* 30(6), 1001-1019.
- Janković, J. (2008): *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera d.o.o.
- Janković, J., Laklija, M., Blažeka Kokorić, S. (2008): Kvaliteta ranih roditeljskih poruka i dobrobit djeteta. *Socijalni rad u promicanju ljudskih prava, III. Konferencija socijalnih radnika Republike Hrvatske - Zbornik sažetaka*. Zagreb: Hrvatska udruga socijalnih radnika, 69.
- Jovančević, M. (2008): O važnosti ranog odnosa dojenče-roditelj. U M. Ajduković i T. Radočaj (ur), *Pravo djeteta na život u obitelji* (str.27-40): Zagreb: UNICEF.
- Leutar, Z., Ogresta, J. i Milić Babić, M. (2008): *Obitelji osoba s invaliditetom i mreže podrške*. Sveučilište u Zagrebu: Pravni fakultet.
- Majdak, M. (2006): Utjecaj migracija obitelji maloljetnih delinkvenata na objektivne uvjete života obitelji. *Društvena istraživanja*, 15, 1-2 (81-82), 209-239.
- Melchert T. P. (1998): Family of origin history, psychological distress, quality of childhood memory, and content of first and recovered childhood memories. *Child Abuse & Neglect* 22 (12), 1203-1216.
- Pećnik, N. (2001): *Međugeneracijski prijenos tjelesnog zlostavljanja djece*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Pećnik, N. (2008): Suvremeni pogledi na dijete, roditeljstvo i socijalizaciju. *Dijete i društvo* 10 (1/2), 99-117.
- Rohner, R. P. (1984): *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. Storrs: Centre for the study of parental acceptance and rejection, University of Connecticut.
- Rohner, R. P. i Britner P. A. (2002): Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance-Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence. *Cross-Cultural Research* 36 (1), 16-47.
- Sayer, L.C., Gauthier, A.H. i Furstenberg, F.F. (2004): Educational differences in parents's time with children: Cross-national variations. *Journal of Marriage and Family* 66, 1152-1169.
- Soothill, K., Morris, S. M., Harman, J. C., Francis, B., Thomas, C. i McIlmurray, M. B. (2001): Informal carriers of cancer patients: What are their unmet psychosocial needs?. *Health and Social Care in the Community* 9, 464-475.
- Torquati, J. C. (2002): Personal and Social Resources as Predictors of Parenting in Homeless Families. *Journal of Family Issues* 23, 463-485.
- Urbanc, K. (2003): Mladi njegovatelji: djeca osoba s invaliditetom. *Ljetopis socijalnog rada*, 10 (2), 187-196.
- Van Hook, M. (2008): *Social work practice with families: A resiliency-based approach*. Chicago: Lyseum Books.
- Werner, E.E. (1993): Risk, resilience, and recovery: Perspectives, from the Kauai longitudinal study. *Development and Psychopathology* 5, 503-515.
- Wilson, K., Ruch, G., Lymbery, M. i Cooper, A. (2008): *Social Work: An Introduction to Contemporary Practice*. Harlow: Pearson Education.

PERCEPTION OF PARENTAL ACCEPTANCE/REJECTION IN THE CONTEXT OF DIFFERENT SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS OF GROWTH IN PRIMARY FAMILY

***Summary:** The purpose of the paper is to clarify understanding of connections between socio-economic conditions of growth in primary family with perception of parental acceptance/rejection in childhood. In the survey participated 564 students of final years of study at 12 faculties at the University of Zagreb. The data were collected by retrospective reports of research participants. The aim of research was to identify differences and correlations of family socio-economic conditions and perception of parental acceptance/rejection in childhood. Also, the purpose was to determine if some socio-economic characteristics of family (economic status, education level of father/mother, number of children in family, the size of place of living, importance of religion in family's life, health problems of the child and/or other family members, migration in new environment) could be concerned as predictors of perception of parental acceptance/rejection. Data were processed using methods of descriptive statistics, analyse of variance, t-test and hierarchic regression analyse. The results show that significant predictors of perception of parental acceptance/rejection are: health problems of child and family members, economic status, number of children in family, parents' level of education and migration of family. Family religion and size of living place are not shown as significant variables. Results highlight potential risks that derive from socio-economic conditions of primary family and could essentially influence the differences in child's perception of parental acceptance/rejection. The data implicate the recognition of some crucial problems on which is needed to focus future programs of parents' empowerment for qualitative parenthood.*

***Key words:** Perception of parental acceptance/rejection, socio-economic conditions, primary family*